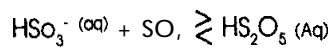

การทดลองที่ 11

เรื่อง อัตราของปฏิกิริยา (Rate of Reaction) $\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_5 + \text{H}_2\text{O} \xrightarrow[\text{Heat}]{} \text{NaHSO}_3$

reducing properties

วัตถุประสงค์

- ศึกษาปัจจัย (Factors) ต่าง ๆ ที่มีผลต่ออัตราของปฏิกิริยาดังนี้
  - ผลของความเข้มข้น (concentration) ในตอนเริ่มต้นของสารที่เข้าทำปฏิกิริยาที่มีต่ออัตราของปฏิกิริยา ใน I_2 Clock Reaction
  - ผลของอุณหภูมิ (temperature) ที่มีต่ออัตราของปฏิกิริยา
    - ก. ใน I_2 Clock Reaction
    - ข. ในปฏิกิริยาของเปอร์มังกาเนตไอออน (MnO_4^-) กับกรดออกซาลิก ($\text{H}_2\text{C}_2\text{O}_4$)
  - ผลของตัวคะตะลิสต์ (Catalyst) ที่มีต่ออัตราของปฏิกิริยา
    - ก. ในปฏิกิริยาของเปอร์มังกาเนตไอออน (MnO_4^-) กับกรดออกซาลิก ($\text{H}_2\text{C}_2\text{O}_4$)
    - ข. ในปฏิกิริยาของ ไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์ (H_2O_2)
- เพื่อหาค่าคงที่ของอัตราในการเกิดปฏิกิริยา, K (Specific rate constant)
- เพื่อหาอันดับของปฏิกิริยา (order of Reaction)
- เพื่อหาค่าพลังงานกระตุ้นของปฏิกิริยา (Activation energy)

สารเคมี

1. สารละลายโพตัสเซียมไอโอเดตเข้มข้น 0.02 M (0.02M KIO_3)
2. สารละลายโซเดียมซัลไฟต์เข้มข้น 0.01 M (0.01M Na_2SO_3)
3. สารละลายกรดออกซาลิกเข้มข้น 0.05 M (0.05M $\text{H}_2\text{C}_2\text{O}_4$)
4. สารละลายกรดซัลฟูริกเข้มข้น 0.50 M (0.50M H_2SO_4)
5. สารละลายโพตัสเซียมเปอร์มันังกาเนต 0.01(0.01M KMnO_4)
6. สารละลายโซเดียมออกซาลेट 0.10 M (0.10M $\text{Na}_2\text{C}_2\text{O}_4$)
7. สารละลายแมงกานีสซัลเฟต 0.10 M (0.10M MnSO_4)
8. สารละลายโพตัสเซียมไอโอไดน์ 0.60 M (0.60M KI)
9. สารละลายไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์ 10 M (0.0M H_2O_2)
10. สารละลายอิมโมเนียมโมลิบเดท 0.10 M (0.10M $(\text{NH})_2 \text{MoO}_4$)
11. น้ำแบ่ง 1%
12. น้ำแข็ง

อุปกรณ์

1. บีกเกอร์ขนาด 250 ลบ.ซม., 600 ลบ.ซม.
2. กระจกตวงขนาด 100 ลบ.ซม.
3. หลอดทดสอบ
4. แท่งแก้วสำหรับคน
5. เทอร์โมมิเตอร์
6. หลอดหยดยา จำนวน 2-4 อัน (ไม่ควรใช้ปนกัน)
7. ที่วางหลอดทดสอบ

8. บีเปิด ขนาด 10 ลบ.ซม.
9. นาฬิกาจับเวลา (อาจใช้นาฬิกาข้อมือที่มีเข็มวินาทีแทนได้)
10. ตะเกียงบนเสน
11. ตะแกรงลวด
12. ที่จับหลอดทดลอง

เทคนิคต่าง ๆ ในการปฏิบัติการเรื่องอัตราการเกิดปฏิกิริยา

<u>การวัดเวลา</u>	ไม่ต้องการไหลละเอียดมาก ใช้นาฬิกามีเข็มวินาที
<u>การวัดอุณหภูมิ</u>	อุณหภูมิเปลี่ยนไปเล็กน้อย จะมีผลทำให้อัตราการเกิดปฏิกิริยาเปลี่ยนแปลงไปได้มาก ดังนั้นในการวัดอุณหภูมิ จำเป็นต้องวัดให้ละเอียดเท่าที่จะทำได้ ใช้เทอร์โมมิเตอร์ ในการทดลองที่อุณหภูมิหนึ่ง ๆ จะต้องพยายามรักษาอุณหภูมิให้คงที่เท่าที่จะทำได้ สามารถทำได้โดย นำหลอดทดลองใส่สารละลายที่จะให้ทำปฏิกิริยากันแชลงในบีกเกอร์ซึ่งบรรจุน้ำ (น้ำร้อน, น้ำแข็ง หรือ น้ำที่มีอุณหภูมิกติ คอย ๆ เขย่าหลอดแชจนกระทั่งสารละลายมีอุณหภูมิเท่ากับน้ำในบีกเกอร์ ถ้าสารละลายมี 2 หลอดเวลาจะให้ทำปฏิกิริยา ก็เทกลับไปกลับมา 3 ครั้ง นำหลอดสุดท้ายที่มีสารละลายทั้งหมดแชไว้ในบีกเกอร์ต่อจนเกิดปฏิกิริยาสมบูรณ์ จะไม่ใช้การคนด้วยเทอร์โมมิเตอร์ เพราะจะทำให้หักได้

การผสมสารละลาย

เมื่อต้องการผสมสารละลายสองชนิดในหลอดทดสอบเข้าด้วยกัน สามารถทำได้ดังนี้

1. เทสารละลายกลับไป-มา ในหลอดทั้งสอง
2. เทสารละลายที่มีปริมาณมากลงในสารละลายน้อย
3. กรณีที่หยดสารละลายจำนวนน้อยลงในสารละลายจำนวนมาก ๆ ให้ใช้แท่งแก้วคนแรง ๆ

การสังเกต

ในการทดลองนี้เกี่ยวข้องกับกำกับการจับเวลา โดยอาศัย การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เช่น เกิดสี เกิดตะกอน ในการมองสี ควรจะมีการเปรียบเทียบกับสีของสารเริ่มต้น โดยนำหลอดใส่สารที่ยังไม่ได้ทำปฏิกิริยามาเปรียบเทียบการคู่สี ควรมองในหลอดจะมองเห็นชัดความมอดำทึบ และควรใช้กระดาษขาววางรอง เพื่อให้เห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาทางด้านจลนศาสตร์เคมี (Chemical Kinetics) ซึ่งเป็นการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงของโมเลกุลของสารที่เกิดขึ้นในระหว่างที่ปฏิกิริยาเคมีดำเนินไป โดยมุ่งศึกษาในแง่อัตราเร็ว (rate) และกลไก (mechanism) ของปฏิกิริยาเคมีที่เกิดขึ้น เมื่อสารตั้งต้น (Reactants) เปลี่ยนไปเป็นผลิตภัณฑ์ (products) อาจจะมีปฏิกิริยาเคมีเกิดขึ้นเป็นขั้น ๆ ต่อเนื่องกัน ลำดับขั้นของปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นก็คือกลไกของปฏิกิริยา สารที่เกิดขึ้นในขั้นตอนต่าง ๆ อาจเกิดปฏิกิริยาต่ออย่างรวดเร็วในขั้นตอนถัดไป ซึ่งบางครั้งก็ที่ไม่สามารถตรวจพบสารนั้นได้ เมื่อได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่ออัตราเร็วของการเปลี่ยนแปลงที่

ที่เกิดขึ้น ก็จะสามารถทราบถึงสารที่เกิดขึ้นในขั้นตอนต่าง ๆ และการเกี่ยวข้องกับกลไกของปฏิกิริยา

ปฏิกิริยาเคมีทั้งหลายมีอัตราเร็วแตกต่างกัน บางปฏิกิริยาก็ใช้เวลานานในการดำเนินไปจนถึงขั้นตอนสุดท้าย เช่น การเกิดสนิมของเหล็กเมื่อวางทิ้งไว้ บางปฏิกิริยาก็เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เช่น ปฏิกิริยาการสะเทินระหว่างสารละลายกรดไฮโดรคลอริกเจือจาง (HCl) กับสารละลายโซเดียมไฮดรอกไซด์เจือจาง (NaOH) ในบางปฏิกิริยาการเพิ่มหรือลดของอุณหภูมิจะมีผลต่ออัตราการเกิดปฏิกิริยา เช่น แก๊สไฮโดรเจน (H_2) กับแก๊สออกซิเจน (O_2) จะเกิดปฏิกิริยารวมตัวกันได้น้ำ (H_2O) ก็ต่อเมื่อใช้อุณหภูมิสูง ๆ ในการพิจารณาว่าปฏิกิริยาดำเนินไปเร็วหรือช้าเพียงไรนั้น จะพูดในเทอมของอัตราที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น การวัดอัตราเร็วของปฏิกิริยาอาจวัดเป็นปริมาณของสารที่เข้าทำปฏิกิริยาที่เปลี่ยนแปลงเป็นสารใหม่ หรือปริมาณสารใหม่ที่เกิดจากปฏิกิริยาต่อหนึ่งหน่วยเวลา ปริมาณสารที่เข้าทำปฏิกิริยา นิยมคิดในหน่วยโมลต่อลิตรในกรณีเป็นสารละลาย ส่วนหน่วยของเวลา อาจจะเป็นวินาที, นาที, ชั่วโมง หรือวัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าปฏิกิริยาที่กำลังศึกษาอยู่เกิดเร็วหรือช้าอย่างไร สามารถเขียนสมการแสดงความสัมพันธ์ได้ดังนี้

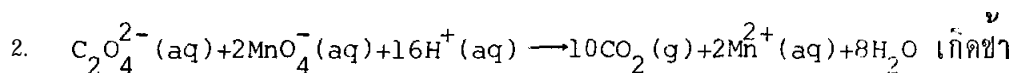
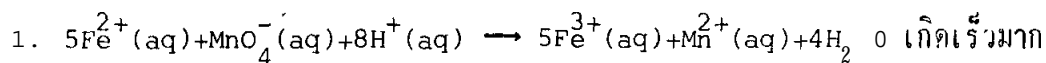
$$\begin{aligned} \text{อัตราการเกิดปฏิกิริยา หรือ rate} &= \frac{\text{ปริมาณสารตั้งต้นที่ลดลง}}{\text{เวลา}} \\ &= \frac{\text{ปริมาณผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นในปฏิกิริยา}}{\text{เวลา}} \end{aligned}$$

ปัจจัย (Factor) ที่เกี่ยวข้องกับอัตราการเกิดปฏิกิริยาเคมี ที่สำคัญมีอยู่ 4 ชนิด คือ

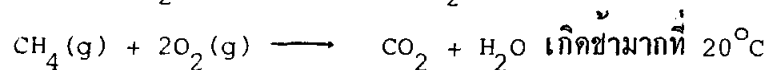
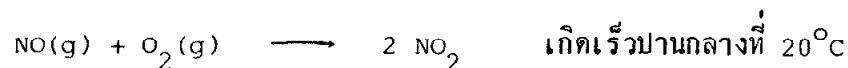
1. ลักษณะของสารที่เราทำปฏิกิริยา
2. ความเข้มข้นของสารที่เราทำปฏิกิริยา
3. อุณหภูมิ
4. ตัวเร่งปฏิกิริยาหรือคะตะลิสต์

1. ลักษณะของสารที่เราทำปฏิกิริยา

สารแต่ละชนิดจะมีความว่องไวในการทำปฏิกิริยาเคมีมากหรือน้อยต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสมบัติของสารแต่ละชนิด เช่น ในปฏิกิริยารีดักชัน (Reduction reaction) ของเปอร์มังกาเนตไอออน (MnO_4^-) ในสารละลายกรดโดยใช้เหล็กไอออน (Fe(II)) สีม่วงแดงของสารละลายเปอร์มังกาเนตจะจางหายไปอย่างรวดเร็วเมื่อเติมสารละลายของเหล็ก(II) ซัลเฟตลงไป แต่ดาเปลี่ยนจากเหล็ก(II) ซัลเฟตมาเป็นกรดออกซาลิก ($\text{H}_2\text{C}_2\text{O}_4$) แทน สีของสารละลายเปอร์มังกาเนตจะค่อยจางลงอย่างช้า ๆ

อีกตัวอย่างก็คือในปฏิกิริยาของไนตริกออกไซด์ (NO) และมีเทน (CH_4) สามารถทำปฏิกิริยากับออกซิเจน (O_2) ได้ที่อุณหภูมิปกติ แต่เกิดเร็วช้าไม่เท่ากัน

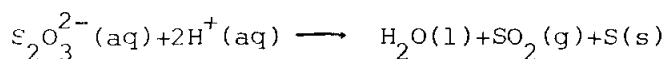

แสดงว่าอัตราการเกิดปฏิกิริยาขึ้นกับลักษณะของสารที่เราทำปฏิกิริยา

ปฏิกิริยาเคมีของสารที่อยู่ในวัฏภาค (phase) เดียวกันไม่ว่าจะเป็นก๊าซหรือสารละลาย เรียกว่า ปฏิกิริยาเอกพันธ์ (Homogeneous Reaction) ถ้าอยู่ในวัฏภาคต่างกัน เรียกว่า ปฏิกิริยาวิวิธพันธ์ (Heterogeneous Reaction) เช่น ปฏิกิริยาของลวดแมกนีเซียม (Mg) ในสารละลายกรดไฮโดรคลอริก (HCl) ให้ผลิตภัณฑ์คือ ก๊าซไฮโดรเจน (H_2) ในลักษณะเช่นนี้ อัตราการเกิดปฏิกิริยาก็คงแตกต่างกัน

2. ความเข้มข้นของสารที่เราทำปฏิกิริยา

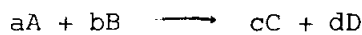
ในแง่ผลของความเข้มข้นต่ออัตราการเกิดปฏิกิริยาเคมี สามารถใช้ทฤษฎีการชน (Collision theory) เมื่อความเข้มข้นของสารเพิ่มขึ้น จำนวนอนุภาคของสารที่จะเข้าทำปฏิกิริยาก็มีมากขึ้น โอกาสที่จะเกิดปฏิกิริยาก็เป็นไปได้มากขึ้นเช่นกัน ดังนั้น เมื่อเพิ่มความเข้มข้นของสารตั้งต้น อัตราการเกิดปฏิกิริยาจะเร็วขึ้น ในทางตรงข้าม ถาลดความเข้มข้นของสารตั้งต้น อัตราการเกิดปฏิกิริยาจะช้าลง แต่ไม่ใช่ทุกกรณี มีบางปฏิกิริยาเมื่อเปลี่ยนแปลงความเข้มข้นของสารบางตัว จะไม่ทำให้อัตราการเกิดปฏิกิริยาเปลี่ยนแปลง เพราะดังที่ได้อธิบายมาแล้วว่า ในการเกิดปฏิกิริยาอาจเกิดหลายขั้นตอนและในการคิดอัตราของปฏิกิริยา จะขึ้นอยู่กับขั้นตอนที่ช้าที่สุด และถ้าในขั้นตอนดังกล่าว สารที่เราเปลี่ยนแปลงความเข้มข้นไม่ได้มีส่วนร่วมในปฏิกิริยาคง ก็ทำให้อัตราการเกิดปฏิกิริยาไม่เปลี่ยน เช่น ปฏิกิริยาระหว่างโซเดียมไฮโอซัลเฟต ($Na_2S_2O_3$) กับกรดไฮโดรคลอริก (HCl)

จากการศึกษาพบว่า ในปฏิกิริยานี้ อัตราการเกิดปฏิกิริยาจะขึ้นกับความเข้มข้นของโซเดียมไฮดรอกไซด์ ไม่ขึ้นกับความเข้มข้นของกรดไฮโดรคลอริก เพราะฉะนั้น เมื่อเปลี่ยนแปลงความเข้มข้นของกรดไฮโดรคลอริก อัตราการเกิดปฏิกิริยาจะไม่เปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ เพราะในขั้นตอนของปฏิกิริยาที่ช้าที่สุด (ขั้นกำหนดอัตรา) กรดไฮโดรคลอริกไม่ได้เกี่ยวข้อง

ในกรณีที่สารตั้งต้นมีมากกว่าหนึ่งชนิด อัตราการเกิดปฏิกิริยาเคมี อาจขึ้นอยู่กับความเข้มข้นของสารตั้งต้นชนิดใดชนิดหนึ่งก็ได้ หรือ อาจจะขึ้นอยู่กับความเข้มข้นของสารตั้งต้นทุก ๆ ตัวก็ได้

ถ้าเราแสดงปฏิกิริยาทั่ว ๆ ไปว่า

สมการที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอัตราเร็วกับความเข้มข้นของสารตั้งต้น โดยแสดงในรูป กฎอัตราเร็วดิฟเฟอเรนเชียล (Differential rate law) คือ

$$-\frac{1}{a} \frac{d[A]}{dt} = \frac{1}{c} \frac{d[C]}{dt} = k[A]^n[B]^m \dots \dots \dots (1)$$

- เครื่องหมาย - แสดงถึง ปริมาณสาร A ที่ลดลง
- K คือ ค่าคงที่ของอัตราการเกิดปฏิกิริยา (Specific rate constant)
- n, m เป็นเลขยกกำลังของความเข้มข้นของสาร A และ B ตามลำดับ
- n เรียกว่า อันดับของปฏิกิริยาในแง่สาร A
- m เรียกว่า อันดับของปฏิกิริยาในแง่สาร B

$n+m$ เรียกว่า อันดับของปฏิกิริยารวม

$n+m = 1$ เรียกว่า ปฏิกิริยาอันดับ 1

$n+m = 2$ เรียกว่า ปฏิกิริยาอันดับ 2

n, m ไม่ใช่สัมประสิทธิ์ของสาร A และ B ในปฏิกิริยา และไม่จำเป็นต้องเท่ากับ a, b ค่า n และ m ได้จากการทดลอง

ในกรณีที่ต้องการทราบค่า n โดยการควบคุมความเข้มข้นของสาร B ให้คงที่ แล้วเปลี่ยนแปลงความเข้มข้นของสาร A แล้วหาค่า $\frac{d[A]}{dt}$ โดยใช้ค่า $\frac{\Delta[A]}{\Delta t}$ โดยเมื่อ t มีค่าอย่างมาก ๆ จะได้ว่า

$$\frac{\Delta[A]}{\Delta t} = \frac{[A]_2 - [A]_1}{t_2 - t_1}$$

หาค่า $\frac{d[A]}{dt}$ ที่ความเข้มข้นต่าง ๆ ของ A จะหาค่า n ได้

ถ้า $[A]$ เพิ่มขึ้น 2 เท่า $\frac{d[A]}{dt}$ เพิ่มขึ้น 2 เท่า

$[A]$ เพิ่มขึ้น 3 เท่า $\frac{d[A]}{dt}$ เพิ่มขึ้น 3 เท่า

แสดงว่า $n = 1$

แต่ถ้า $[A]$ เพิ่มขึ้น 2 เท่า $\frac{d[A]}{dt}$ เพิ่มขึ้น 4 เท่า

$[A]$ เพิ่มขึ้น 3 เท่า $\frac{d[A]}{dt}$ เพิ่มขึ้น 9 เท่า

แสดงว่า $n = 2$

ค่า m ก็สามารถหาได้โดยทำนองเดียวกัน โดยควบคุมความเข้มข้นของสาร A ให้คงที่และเปลี่ยนแปลงความเข้มข้นของสาร B

ค่าคงที่ K หาได้จาก

$$K = \frac{1}{[A]^n [B]^m} \frac{d[A]}{-a dt}$$

หรืออาจใช้ กฎอินทิเกรต (Integrate law) เข้ามาช่วย

โดยการวัด [A] ที่เวลา t ต่าง ๆ กัน แล้วเขียนกราฟระหว่าง

$\ln [A]$ กับ t รูปหนึ่งและระหว่าง $\frac{1}{[A]}$ กับ t อีกรูปหนึ่ง

ถ้ากราฟรูปแรก เป็นกราฟเส้นตรง และรูปหลังเป็นเส้นโค้ง แสดงว่า n=1

" " "โค้ง" " "ตรง" " n=2

เมื่อ n=1 ความชันของเส้นตรง = -k

n=2 ความชันของเส้นตรง = k

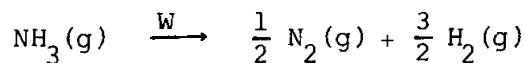
แต่ถ้าออกมาไม่เป็นเส้นตรงทั้งสองกรณี แสดงว่าเป็นปฏิกิริยาอันดับอื่น ๆ

ซึ่งมีความยุ่งยากมากขึ้น ในบางปฏิกิริยา อัตราของปฏิกิริยาไม่ขึ้นกับความเข้มข้นของ

ตัวทำปฏิกิริยา เช่น การสลายตัวของแก๊สแอมโมเนีย ที่มีโลหะทั้งสี่เป็นตัวคะตะลิสต์

แอมโมเนียจะเปลี่ยนเป็นแก๊สไนโตรเจนและไฮโดรเจนอย่างรวดเร็วบนผิวโลหะทั้งสี่

อัตราเร็วของปฏิกิริยาไม่ขึ้นกับความเข้มข้นหรือความดันของแก๊สแอมโมเนีย

$$-\frac{d}{dt} [\text{NH}_3] = k[\text{NH}_3]^0 = k$$

เป็นปฏิกิริยาอันดับศูนย์

ในกรณีที่เป็นแก๊ส การเพิ่มความดันที่อุณหภูมิคงที่ ทำให้ความเข้มข้นเพิ่มขึ้น ดังนั้น
กรณีแก๊ส ความดันจะมีผลต่ออัตราการเกิดปฏิกิริยา การบด (Grinding) ของแข็ง
ทำให้มีพื้นที่ผิวมากขึ้น จึงเป็นการเร่งปฏิกิริยาการชน (stirring) อาจเป็นการเพิ่ม
อัตราการเกิดปฏิกิริยา โดยทำให้สารมีโอกาสสัมผัสกันมากขึ้น

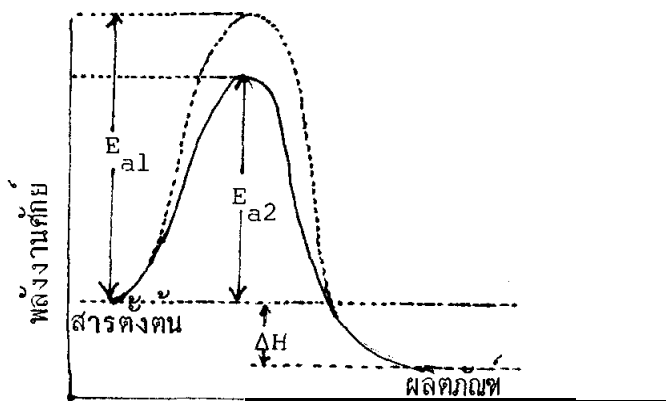
3. อุณหภูมิ

ผลของการเพิ่มอุณหภูมิให้กับปฏิกิริยาเคมี จะทำให้ความเร็วเฉลี่ยของ
โมเลกุลเพิ่มขึ้น ผลที่สำคัญที่สุดของอุณหภูมิที่เพิ่ม คือจะไปเพิ่มพลังงานแก๊โมเลกุลมาก
กว่าเพิ่มจำนวนของการชน ส่วนของโมเลกุลที่มีพลังงานเพียงพอ (มีพลังงานแอคติเวชัน)
ที่จะเข้าทำปฏิกิริยา จะเพิ่มขึ้นมากอย่างรวดเร็ว แต่จากทฤษฎีการชนกันของอนุภาค
แสดงให้เห็นว่า เมื่ออุณหภูมิเพิ่มขึ้น 10°C จะทำให้อัตราการชนกันของอนุภาคเพิ่มเพียง
1. แต่ในทางปฏิบัติ พบว่าเมื่ออุณหภูมิเพิ่มขึ้น 10°C อัตราการเกิดปฏิกิริยาเคมีเพิ่มขึ้น
ประมาณ 2 เท่า. จะต้องนำเรื่องการกระจายพลังงานของอนุภาคที่อุณหภูมิต่าง ๆ มา
อธิบาย แต่ในบางกรณีมักเกิด thermal destruction ของโมเลกุลที่เกิดในระหว่าง
ปฏิกิริยาหรือจากปฏิกิริยาย้อนกลับมี อัตราการเพิ่มเร็วกว่าปฏิกิริยาไปข้างหน้า แต่ทั้งนี้
จะขึ้นกับชนิดของปฏิกิริยาเคมีที่ศึกษาควย

4. ตัวเร่งปฏิกิริยาหรือคะตะลิสต์

คะตะลิสต์เป็นสารที่ช่วยเพิ่มอัตราการเกิดปฏิกิริยา คะตะลิสต์สามารถ
สลายตัวได้ และเกิดการเปลี่ยนแปลงชั่วคราว แล้วเมื่อปฏิกิริยาสิ้นสุดลงตัวคะตะลิสต์
ก็กลับคืนเป็นสารเดิม ตัวคะตะลิสต์จะเข้าไปเกี่ยวข้องในการเปลี่ยนแปลงกลไกของ

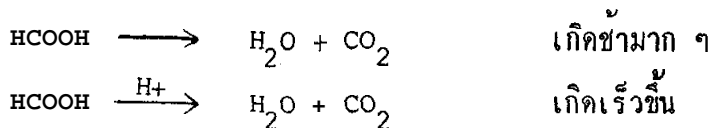
ปฏิกิริยา โดยจะไปลดพลังงานกระตุ้น (activation energy, E_{act}) ของปฏิกิริยาให้ต่ำลง ค่ะตะลิสต์จะเข้าร่วมตัวกับสารตั้งต้นสารใดสารหนึ่งก่อน เพื่อจัดโครงสร้างให้เหมาะสมที่จะเกิดปฏิกิริยาได้ง่ายขึ้น เช่น การเติมแมงกานีสไดออกไซด์ (MnO_2) เพื่อช่วยในการสลายตัวของโปตัสเซียมคลอเรต ($KClO_3$) ด้วยความร้อน เป็นไปได้รวดเร็วยิ่งขึ้น หรือการสลายตัวของไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์ (H_2O_2) ใต้น้ำและออกซิเจนถ้ามีแพลตตินัม (Pt) อยู่ด้วย ปฏิกิริยาจะเกิดได้เร็วขึ้น เพราะแพลตตินัมไปเปลี่ยนกลไกของปฏิกิริยา

ความก้าวหน้าของปฏิกิริยา

- E_{a1} = พลังงานกระตุ้นของปฏิกิริยาที่ไม่มีต่อคะตะลิสต์
- E_{a2} = พลังงานกระตุ้นของปฏิกิริยาที่มีต่อคะตะลิสต์

ตัวอย่างการสลายตัวของกรดฟอร์มิก ($HCOOH$)

ถ้าเติมกรดซัลฟูริก (H_2SO_4) หรือกรดฟอสฟอริก (H_3PO_4) ลงไปปฏิกิริยานี้จะเกิดได้เร็วขึ้น $\therefore H^+$ ไอออนทำหน้าที่เป็นตัวคะตะลิสต์ในการสลายตัวของกรดฟอร์มิก

การทดลอง

1. ผลของความเข้มข้นที่มีต่ออัตราของปฏิกิริยา

1.1 ปฏิกิริยา Iodine-Clock Reaction

สารเคมี สารละลาย A : สารละลายโพตัสเซียมไอโอเดต เข้มข้น 0.02M (0.02M KIO_3)

สารละลาย B : สารละลายโซเดียมซัลไฟต์เข้มข้น 0.01M ในสารละลายกรดที่มีน้ำแบ่ง

1. สารละลายผสมเบอร์ 1

ก. บีบสารละลาย A ใส่ลงในปิเปตขนาด 250 ลบ.ซม. จำนวน 10 ลบ.ซม.

เติมน้ำกลั่น จำนวน 40 ลบ.ซม. (โดยใช้กระบอกตวง) คนสารละลายให้เข้ากัน

ข. บีบสารละลาย B จำนวน 10 ลบ.ซม. ใส่ลงในหลอดทดสอบ เพื่อตรวจสอบความสะอาดในการเข้าทำปฏิกิริยา

ค. เทสารละลาย A (จากข้อ ก.) ลงในสารละลาย B (จากข้อ ข.) อย่างรวดเร็วพร้อมทั้งคนอย่างสม่ำเสมอ

ง. บันทึกเวลา เริ่มตั้งแต่เทสารละลาย A ลงในสารละลาย B จนกระทั่งเห็นสีน้ำเงินเกิดขึ้น

จ. ควรทำการทดลองซ้ำสองครั้ง แล้วหาค่าเฉลี่ยผลการทดลอง

2. เตรียมสารละลายผสมเบอร์ 2-5 จะดำเนินขั้นตอนในการทดลอง เช่นเดียวกับสารละลายผสมเบอร์ 1 แต่ปริมาณสารต่างๆ ที่จะใช้ในปฏิกิริยาจะเปลี่ยนแปลง

สารละลายผสมเบอร์ 2 ผสมสารละลาย B จำนวน 20 ลบ.ซม. ลงในสารละลาย A จำนวน 10 ลบ.ซม. ที่มีน้ำกลั่น 30 ลบ.ซม.

สารละลายผสมเบอร์ 3 ผสมสารละลาย B จำนวน 30 ลบ.ซม. ลงในสารละลาย A จำนวน 10 ลบ.ซม. ที่มีน้ำกลั่น 20 ลบ.ซม.

สารละลายผสมเบอร์ 4 ผสมสารละลาย B จำนวน 30 ลบ.ซม. ลงในสารละลาย A จำนวน 20 ลบ.ซม. ที่มีน้ำกลั่น 10 ลบ.ซม.

สารละลายผสมเบอร์ 5 ผสมสารละลาย B จำนวน 30 ลบ.ซม. ลงในสารละลาย A
จำนวน 30 ลบ.ซม.

2. ผลของอุณหภูมิที่มีต่ออัตราการเกิดปฏิกิริยา : การหาค่าพลังงานกระตุ้น

2.1 ปฏิกิริยา Iodine Clock Reaction

สารเคมี สารละลาย A : สารละลายปรัสเซียนไอโอเดตเข้มข้น 0.02M (0.02M KIO_3)

สารละลาย B : สารละลายโซเดียมซัลไฟด์เข้มข้น 0.01M ในสารละลายกรดที่มีน้ำแข็ง

1. สารละลายผสมเบอร์ 1

ก. บีเปิดสารละลาย B ลงในบีกเกอร์ขนาด 250 ลบ.ซม. จำนวน 10 ลบ.ซม. ควบคุมอุณหภูมิไว้ที่ $0^{\circ}C$ โดยแช่ในอ่างบรรจุน้ำแข็ง

ข. บีเปิดสารละลาย A จำนวน 10 ลบ.ซม. ใส่ลงในหลอดทดสอบควบคุมอุณหภูมิไว้ที่ $0^{\circ}C$ เช่นเดียวกับข้อ ก.

ค. เมื่ออุณหภูมิในข้อ ก และ ข ได้ตามต้องการแล้ว ทำการผสมสารละลายทั้งสองอย่างรวดเร็วพร้อมทั้งคนอย่างสม่ำเสมอ

ง. บันทึกเวลา โดยเริ่มตั้งแต่เทสารละลาย A ลงในสารละลาย B จนกระทั่งเห็นสีน้ำเงินเกิดขึ้น

2. สารละลายผสมเบอร์ 2-6 เช่นเดียวกับสารละลายผสมเบอร์ 1 แต่เปลี่ยนจากอุณหภูมิ $0^{\circ}C$ มาเป็น 10, 20 25, อุณหภูมิห้อง 35, 45 ตามลำดับ (ตามที่อาจารย์ผู้ควบคุมกำหนด)

การควบคุมอุณหภูมิ กรณีต่ำกว่าอุณหภูมิห้อง จะใช้น้ำแข็งเป็นตัวควบคุม ส่วนในกรณีสูงกว่าอุณหภูมิห้อง จะใช้น้ำอุ่น

ในกรณีหลัง สีที่จุดยุติจะออกเป็นสีน้ำตาลมากกว่าเป็นสีน้ำเงิน

กรณีอุณหภูมิห้อง ใช้ผลการทดลอง เรื่องผลของความเข้มข้นที่มีต่ออัตราการเกิดปฏิกิริยาในสารละลายผสมเบอร์ 1 ได้เลย

2.2 ผลของอุณหภูมิที่มีต่ออัตราการเกิดปฏิกิริยา

2 ปฏิกิริยาของกรดออกซาลิกกับเปอร์มังกาเนตไอออน ($\text{H}_2\text{C}_2\text{O}_4 + \text{MnO}_4^-$)

สารเคมี

1. สารละลายกรดออกซาลิก 0.05M (0.05M $\text{H}_2\text{C}_2\text{O}_4$)
2. สารละลายกรดซัลฟูริก 0.05M (0.05M $\text{H}_2\text{C}_2\text{O}_4$)
3. สารละลายโพตัสเซียมเปอร์มังกาเนต 0.01M (0.01M KMnO_4)

1. สารละลาย A

: นำสารละลาย 0.05M $\text{H}_2\text{C}_2\text{O}_4$ จำนวน 5 ลบ.ซม. มาเติมน้ำกลั่นให้มีปริมาตร เป็น 25 ลบ.ซม.

2. สารละลาย B

: นำสารละลาย 0.01M KMnO_4 จำนวน 5 ลบ.ซม. มาเติมน้ำกลั่นให้มีปริมาตรเป็น 25 ลบ.ซม.

3. นำหลอดทดลองมา 1 หลอด หยดสารละลาย A 2 หยด สารละลาย 0.50M H_2SO_4 2 หยด และ สารละลาย B 1 หยด เขย่าให้เข้ากัน และเริ่มจับเวลาเมื่อหยดสารละลายสุดท้ายลงไปจนกระทั่งสารละลายเปลี่ยนเป็นไม่มีสี

4. นำหลอดทดสอบมา 1 หลอด หยดสารละลาย A 2 หยด, สารละลาย 0.50M H_2SO_4 2 หยด นำไป

ควบคุมอุณหภูมิตามที่กำหนด

กรณีที่ใช้อุณหภูมิต่ำกว่าอุณหภูมิห้อง ให้แช่หลอดทดสอบลงในอ่างน้ำแข็ง

กรณีที่ใช้อุณหภูมิสูงกว่าอุณหภูมิห้อง ให้แช่หลอดทดสอบลงในน้ำอุ่น

เป็นเวลา 10 นาที แล้วจึงนำหลอดทดสอบมาเติมสารละลาย B 1 หยด เขย่าให้เข้ากัน

บันทึกเวลาที่ใช้ในการที่สารละลายเปลี่ยนแปลงไม่มีสี บันทึกผลการทดลองตามตาราง

3. ผลของคะตะลิสต์ที่มีต่ออัตราการเกิดปฏิกิริยา

3.1 ปฏิกิริยาของเปอร์มังกาเนตไอออนกับออกซาลेटไอออน

สารเคมี

1. สารละลายโพตัสเซียมเปอร์มังกาเนต 0.10M (0.10M KMnO_4)
2. สารละลายโซเดียมออกซาลेट เข้มข้น 0.10M (0.10M $\text{Na}_2\text{C}_2\text{O}_4$)
3. สารละลายกรดซัลฟูริก เข้มข้น 0.10M (0.10M H_2SO_4)
4. สารละลายแมงกานีสซัลเฟต เข้มข้น 0.10M (0.10M MnSO_4)

วิธีการทดลอง

1. นำหลอดทดลองมา 1 หลอด เติมสารละลาย 0.10M $\text{Na}_2\text{C}_2\text{O}_4$ จำนวน 3 ลบ.ซม. เติมสารละลาย 0.10M H_2SO_4 1 หยด และสารละลาย 0.10M KMnO_4 3 หยด พร้อมทั้งคนอย่างสม่ำเสมอ

สังเกตและบันทึกผลการทดลอง บันทึกเวลาที่สารละลายเปลี่ยนจากสีม่วงแดงจนไม่มีสี

* **หมายเหตุ** ปฏิกิริยานี้อาจใช้เวลาหลายนาที นักศึกษาอาจจะวางหลอดทดสอบไว้ในที่วางหลอดทดสอบ แล้วทำการทดลองในตอนอื่นก่อน จึงค่อยย้อนกลับมาทำต่อ

2. เติมสารละลาย 0.1M KMnO_4 3 หยด ลงในสารละลายหลอดที่ 1 บันทึกเวลาที่สีของ KMnO_4 จางหายไป

ในข้อ 3, 4, 5 ทำการทดลองซ้ำกับข้อ 2 (ทำจนกระทั่งการฟอกจางสีของสารละลายเกิดขึ้นทันที จึงหยุดทำการทดลองต่อ)

6. นำหลอดทดสอบมาใหม่ 1 หลอด เติมสารละลาย 0.10M $\text{Na}_2\text{C}_2\text{O}_4$ จำนวน 3 ลบ.ซม. เติมสารละลาย 0.10M H_2SO_4 1 หยด และสารละลาย 0.1M MnSO_4 จำนวน 9 หยด แล้วจึงเติมสารละลาย 0.1M KMnO_4 3 หยด สังเกตและจับเวลาที่สีของสารละลาย จางหายไป

7. ให้เขียนกราฟระหว่างจำนวนหยดของ KMnO_4 ที่เติมลงไปกับเวลาที่ใช้เป็นวินาทีจงอธิบายลักษณะกราฟที่ได้

3.2 ปฏิกิริยาของไอโอดีนไอออนกับไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์

สารเคมี

1. สารละลายปอตัสเซียมไอโอดีน 0.60M (0.60M KI)
2. สารละลายไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์ 10M (10M H₂O₂)
3. สารละลายกรดซัลฟูริก 0.5M (0.50M H₂SO₄)
4. สารละลายแอมโมเนียมโมลิบเดต 0.10M (0.10M (NH₄)₂MoO₄)
5. น้ำแป้ง 1 %

1. นำหลอดทดสอบมา 3 หลอด เตรียมสารละลายต่าง ๆ ดังนี้

หลอดที่ 1 เติมสารละลาย 10M H₂O₂ จำนวน 10 หยด แล้วเติมน้ำกลั่นให้มีปริมาตร เป็น 10 ลบ.ซม.

หลอดที่ 2 เติมสารละลาย 0.60M KI จำนวน 2 หยด แล้วเติมน้ำกลั่นให้มีปริมาตร เป็น 10 ลบ.ซม.

หลอดที่ 3 เติมสารละลาย 0.10M (NH₄)₂MoO₄ 2 หยด แล้วเติมน้ำกลั่นให้มีปริมาตร เป็น 10 ลบ.ซม.

2. นำหลอดทดสอบมา 1 หลอด หยด 0.5M H₂SO₄ 2 หยด น้ำแป้ง 2 หยด และเติมสารละลายที่เตรียมจากข้อ (1) ดังนี้ สารละลายไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์ 2 หยด และปอตัสเซียมไอโอดีน 1 หยด บันทึกผลการทดลอง

3. เติมสารละลายเช่นเดียวกับข้อ 2. แต่เติมสารละลายแอมโมเนียมโมลิบเดต 1 หยด ก่อนเติมสารละลายปอตัสเซียมไอโอดีน

วิธีการคำนวณ

คำนวณและบันทึกผลลงตามตารางดังนี้

สารละลายผสม	ความเข้มข้น		$-\Delta C_A$	$-\Delta C_B$	อัตราเร็วเฉลี่ย ($\Delta C/\Delta t$)	t เฉลี่ย (วินาที)	ค่าคงที่ของอัตรา (k)
	สารละลาย A, C_A (M)	สารละลาย B, C_B (M)	(M)	(M)			
1	0.004	0.002	0.002/3	0.002	1.1×10^{-5}	60	687.5
2	0.004	0.004	0.004/3	0.004	3.8×10^{-5}	35	
3	0.004	0.006	0.006/3	0.004	1.0×10^{-4}	20	
4						40	
5						33	
6						60	

หมายเหตุ ตัวเลขที่ยกมานี้เป็นค่าสมมุติในบางค่า ให้นักศึกษาคำนวณจากผลการทดลองที่ได้จริง

ตัวอย่าง การคำนวณหาความเข้มข้นของสารละลาย A และ B (สารละลายผสมเบอร์ 1)

สารละลาย A : KIO_3 เข้มข้น 0.02 ---> นำมา 10 ลบ.ซม.

สารละลาย B : NaHSO_3 เข้มข้น 0.01 M ---> นำมา 10 ลบ.ซม.

ผสมกันแล้วเติมน้ำกลั่นจนมีปริมาตรเป็น 50 ลบ.ซม

ความเข้มข้นของสารละลาย A ใน สารละลายผสม เบอร์ 1 คำนวณได้จาก

สารละลาย 1000 ลบ.ซม.	มีเนื้อ KIO_3	0.02	mol
สารละลาย 10 ลบ.ซม.	มีเนื้อ KIO_3	$\frac{0.02 \times 10}{1000}$	mol
ในสารละลายใหม่ 50 ลบ.ซม.	มีเนื้อ KIO_3	$\frac{0.02 \times 10}{1000}$	mol
สารละลาย 1000 ลบ.ซม.	มีเนื้อ KIO_3	$\frac{0.02 \times 1000 \times 10}{50 \times 1000}$	mol

ความเข้มข้นของสารละลาย A ใน สารละลายผสม เบอร์ 1 = 0.004 M

ความเข้มข้นของสารละลาย B ใน สารละลายผสม เบอร์ 2 คำนวณได้จาก

สารละลาย 1000 ลบ.ซม.	มีเนื้อ NaHSO_3	0.1	mol
สารละลาย 10 ลบ.ซม.	มีเนื้อ NaHSO_3	$\frac{0.1 \times 10}{1000}$	mol
ในสารละลายใหม่ 50 ลบ.ซม.	มีเนื้อ NaHSO_3	$\frac{0.1 \times 10}{1000}$	mol
สารละลายใหม่ 1000ลบ.ซม.	มีเนื้อ NaHSO_3	$\frac{0.1 \times 10 \times 1000}{1000 \times 5}$	mol

ความเข้มข้นของสารละลาย B ใน สารละลายผสม เบอร์ 2 = 0.002 M

การคำนวณความเข้มข้น(M)ของสารละลาย A,B ใน สารละลายผสม

= conc เดิม (M) X ปริมาตรที่นำมามาผสม(ลบ.ซม.)

50 (ปริมาตรใหม่. (ลบ.ซม.)

ตัวอย่าง การคำนวณการลดลงของความเข้มข้นของสาร B (NaHSO₃) (-C_B) หน่วย M

พิจารณาหาสมการที่เกิด จะสังเกตเห็นสีน้ำเงิน (I₂ ผสมน้ำแข็ง) เมื่อ NaHSO₃ ถูกใช้หมดไป

ความเข้มข้นของสาร B ที่ลดลง (- ΔC_B) จึง เท่ากับความเข้มข้นของสารที่เริ่มต้น

กรณี สารละลายผสม 1: - ΔC_B = ความเข้มข้นของสาร NaHSO₃ ใน สารละลายผสมที่ = 0.002 M

การคำนวณการลดลงของความเข้มข้นของสาร A (KIO₃) (-C_A) หน่วย M

พิจารณาจากสมการ

$$\text{จำนวนโมลของ IO}_3^- = 1/3$$

$$\text{จำนวนโมลของ HSO}_3^-$$

$$\text{จำนวนโมลของ IO}_3^- = \frac{\text{จำนวนโมลของ HSO}_3^-}{3} \dots\dots\dots (1)$$

3

$$\text{จำนวนโมลของ HSO}_3^- \text{ ใน สารละลายผสม 1} = \frac{0.002 \times 50 \text{ mol}}{1000} \dots\dots\dots (2)$$

1000

$$\text{จาก 1 และ 2 จำนวนโมลของ IO}_3^- \text{ ที่ใช้ในสารละลายผสม} = \frac{0.002 \times 50 \text{ mol}}{3 \times 1000}$$

3x1000

$$\text{ความเข้มข้นของ A (IO}_3^-) \text{ ที่ลดลง (- ΔC}_A) = \frac{0.002 \times 50 \times 1000}{3 \times 1000 \times 50}$$

3x 1000x50

$$= 0.002/3 \text{ M}$$

ตัวอย่าง การคำนวณอัตราเร็วเฉลี่ย (Ave Rate) ซึ่งจะสามารถคำนวณได้จากากรลดลง

A หรือ B ก็ได้ กรณีคิดจาก B จะได้ว่า

$$\text{rate} = -\frac{1dA}{1dt} = -\frac{1dB}{3dt}$$

$$= -\frac{1C_B}{3At}$$

$$= -1C_B$$

$$3t \text{เฉลี่ย}$$

กรณี สารละลายผสมที่ 1

$$\text{rate} = -\frac{1}{3} \frac{(0.002)}{60}$$

$$= -\frac{1}{3} \frac{0.002}{60}$$

$$= 1.1 \times 10^{-5} \text{ M/sec}$$

กรณีคิดจาก A

$$\text{rate} = \frac{1dA}{1dt}$$

$$= \frac{0.002}{3 \times 60} \times 1$$

$$= \frac{0.002}{180}$$

$$= 1.1 \times 10^{-5} \text{ M/sec}$$

ส่วนการคิด rate จะคิดจาก $-C_A$ หรือ $-C_B$ จะเป็นค่าเดียวกัน

ตัวอย่าง การคำนวณหาค่า อันดับของปฏิกิริยา (n,m)

$$\text{จาก rate} = \frac{1}{3} \frac{d[\text{HSO}_3^-]}{dt} = -\frac{1}{1} \frac{d[\text{HO}_3^-]}{dt} = K [\text{IO}_3^-]^m [\text{HSO}_3^-]^n$$

การหาค่า n 1) จากความสัมพันธ์ของ สารละลายผสม 1,2,3

$$\text{ความเข้มข้น B ใน สารละลายผสม 2, 1 จะเป็น 2 เท่า } \frac{0.004}{0.002} : \text{rate} = \frac{3.8 \times 10^{-5}}{1.1 \times 10^{-5}} = 4 \text{ เท่า}$$

$$\text{ความเข้มข้น B ในสารละลายผสม 3. 1 จะเป็น 3 เท่า } \frac{0.006}{0.002} : \text{rate} = \frac{1.0 \times 10^{-4}}{1.1 \times 10^{-5}} = 10 \text{ เท่า}$$

อันดับของปฏิกิริยาในแง่ของ B มีค่าเท่ากับ 2 (A คงที่)

หรือคิด 2) จากถ่วงน้ำหนักมารวมกัน (หาความสัมพันธ์จากสมการ)

ใน สารละลายผสม 1 และ 2

$$\text{Ave rate ใน สารละลายผสม 1} = K[A]^m[B]^n$$

Ave rate ใน สารละลายผสม 2

$$\frac{1.1 \times 10^{-5}}{3.8 \times 10^{-5}} = \frac{K(0.004)^m (0.002)^n}{K(0.004)^m (0.004)^n}$$

$$\text{take log log } 0.2894 = n \log 0.002 - n \log 0.004$$

$$-0.5385 = n (-2.6990 - 2.39791)$$

$$n = 1.8 \approx 2$$

อันดับของปฏิกิริยาในแง่ของสาร B คือ n = 2

การหาค่า m. คิดจากความสัมพันธ์ สารละลายผสม 4-6 ในทำนองเดียวกัน

ตัวอย่าง. การคำนวณหาค่า K จาก สารละลายผสม 1

$$\text{rate} = K[A]^m[B]^n$$

สมมุติคิดค่า m=1, n=2

$$1.1 \times 10^{-5} = K(0.004)^1(0.002)^2$$

$$K = 687.5$$

รายงานการทดลอง

ปฏิบัติการเคมีเรื่อง..... วันที่ทำการทดลอง.....
 ชื่อผู้ทำการทดลอง..... รหัส..... เลขที่.....
 ชื่อผู้ร่วมทำการทดลอง..... รหัส..... เลขที่.....
 กลุ่มปฏิบัติการ..... section.....
 อาจารย์ผู้ควบคุม 1. ....
 2. ....
 3. ....

ผลการทดลอง

1.1 ตารางบันทึกผลการทดลอง : ผลของความเข้มข้นที่มีต่ออัตราการเกิดปฏิกิริยา

สารละลายผสม	สารละลาย B (ลบ. ชม)	สารละลาย A (ลบ. ชม)	น้ำกลั่น (ลบ. ชม)	เวลาที่ใช้(วินาที)		
				ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	เฉลี่ย
1.	10	10	40	1		
2.	20	10	30			
3.	30	10	20			
4.	30	20	10			
5.	30	30	0			

คำนวณและบันทึกผลลงตามตารางดังนี้

สารละลายผสม	ความเข้มข้น		$-\Delta C_A$	$-\Delta C_B$	อัตราเร็วเฉลี่ย ($\Delta C/\Delta t$)	ค่าคงที่ของอัตรา (k)
	สารละลาย A $C_A(M)$	สารละลาย B $C_B(M)$				
1						
2						
3						
4						
6						
6						

1. จงคำนวณหาอันดับของปฏิกิริยา

1. ในแง่ของสารละลาย A

.....

.....

.....

.....

.....

2. ในแง่ของสารละลาย B

.....

3. อันดับของปฏิกิริยารวม

.....

2. พล็อตกราฟระหว่างค่าเฉลี่ยของอัตราเร็ว (Average rate) เป็นแกนตั้งกับความเข้มข้นเริ่มต้นของสารละลาย A เป็นแกนนอน และหาค่าความชันของเส้นตรง ซึ่งจะเป็นค่าคงที่ ของอัตรา

3. คำนวณหาค่าคงที่ของอัตราที่เกิดปฏิกิริยาจากสูตร

.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. จงเปรียบเทียบความเข้มข้นสัมพัทธ์ของ ไอโอเดตไอออน (IO_3^-) กับซัลไฟต์ (SO_3^{2-}) ในสารละลายผสมเบอร์ 1, 2, 3

.....

5. จากการสังเกตสารละลายผสมเบอร์ 1, 2 และ 3 จงอธิบายความสัมพันธ์ ระหว่าง ความเข้มข้นของซัลไฟต์ไอออน SO_3^{2-} กับอัตราของปฏิกิริยา

.....
.....
.....

6. เช่นเดียวกับข้อ 2 จงอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความเข้มข้นของไอโอดेटไอออน IO_3^- กับอัตราของปฏิกิริยา

.....

7. เปรียบเทียบความเข้มข้นของ ไอโอดेटไอออนกับซัลไฟต์ไอออน ในสารละลายผสมเบอร์ 1 และเบอร์ 6

.....

.....

.....

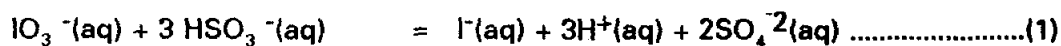
8. อัตราการเกิดปฏิกิริยาในสารละลายผสมเบอร์ 6 เปรียบเทียบกับเบอร์ 1 เป็น อย่างไร

.....

.....

การอธิบาย

อัตราการเกิดปฏิกิริยาขึ้นอยู่กับความเข้มข้นของสารที่เข้าทำปฏิกิริยา ในการทดลองนี้ขึ้นอยู่กับปฏิกิริยารวมดังนี้

ในปฏิกิริยาที่สองจะเกิดขึ้นทันทีเมื่อ HSO_3^- ไอออนทำปฏิกิริยาหมดไป

2.1 ตารางบันทึกผลการทดลอง : ผลของอุณหภูมิที่มีต่ออัตราการเกิดปฏิกิริยา

สารละลายผสม	อุณหภูมิ ($^{\circ}\text{C}$)	สารละลาย A (ลบ. ซม.)	สารละลาย B (ลบ. ซม.)	น้ำกลั่น (ลบ. ซม.)	เวลาที่ใช้(วินาที)			1/t
					ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	เฉลี่ย	
1								
2								
3								
4								
5								
6								

1. ผลของการเปลี่ยนอุณหภูมิในสารละลายผสมเบอร์ 1. และ 2 มีผลต่ออัตราการเกิดปฏิกิริยาหรือไม่อย่างไร

.....

.....

2. ถ้าหากว่าในการทดลองเราใช้สารละลาย A จำนวน 20 ลบ.ซม. และสารละลาย B จำนวน 20 ลบ.ซม. ในน้ำกลั่น 60 ลบ. ซม. ที่อุณหภูมิห้องเวลาที่ใช้ในการเกิดปฏิกิริยาเคมีควรจะเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

3. พล็อตกราฟระหว่าง ค่าลอการิทึมของเวลา 1/t กับส่วนกลับของอุณหภูมิ (1/T ในหน่วยเคลวิน) หาค่าความชันของเส้นตรง

4. จากความสัมพันธ์ $\ln \frac{k_1}{k_2} = -\frac{E_a}{R} \left(\frac{1}{T_1} - \frac{1}{T_2} \right)$

K = ค่าคงที่ของอัตรา (rate constant)

E_a = พลังงานกระตุ้น (activation energy)

T = อุณหภูมิ

เมื่อความเข้มข้นคงที่ อัตราการเกิดปฏิกิริยา (r) จะเป็นปฏิภาคกับ K ดังนั้น log K จะเป็นปฏิภาคกับ

$\log 1/T$

จาก $\frac{\text{rate}_1}{\text{rate}_2} = \frac{t_1}{t_2} = \frac{k_2}{k_1}$

จะได้ว่า $\log \frac{t_2}{t_1} = \frac{E_a}{2.3R} \left(\frac{1}{T_2} - \frac{1}{T_1} \right)$

จงคำนวณหาค่า E_a จาก

4.1 ความชันที่ได้จากการพล็อตกราฟในข้อ 3

.....

.....

4.2 คำนวนจากสมการในข้อ 4

.....

.....

.....

.....

.....

5. จงคำนวณ การเพิ่มของอัตราการศึกษาเคมี เมื่ออุณหภูมิเปลี่ยนจาก 298 K ไปเป็น 308 K

.....

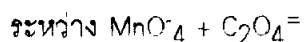
.....

6. จากกราฟในข้อ 3 จงหาอัตราของปฏิกิริยาที่เพิ่มจริงตามการทดลองเมื่ออุณหภูมิเปลี่ยน จาก 298 K ไปเป็น 308 K

2.2 ตารางบันทึกผลการทดลอง : ผลของอุณหภูมิมีต่ออัตราการเกิดปฏิกิริยา

หลอด ที่	อุณหภูมิ (°C)		จำนวนหยด			เวลาที่ใช้ (วินาที)		
	เสนอแนะ	ทดลอง จริง	สาร ละลาย A	0.50M H ₂ SO ₄	สาร ละลาย B	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	เฉลี่ย
1	0							
2	15							
3	25							
4	35							
5	40							
6	50							

3.1 ตารางบันทึกผลการทดลอง : ผลของคะตะลิสต์ที่มีต่ออัตราการเกิดปฏิกิริยา

ครั้งที่	หลอดทดสอบ ที่	ปริมาตรของ 0.1M Na ₂ C ₂ O ₄	จำนวนหยดของ			เวลา (วินาที)
			0.1M H ₂ SO ₄	0.1M MnSO ₄	0.1M KMnO ₄	
1	1	3	1		3	
3	2	1	1		6	
		3	1		9	
4	1	3	1		12	
5	1	3	1		15	
6	2	3	1	9	3	

วิเคราะห์ผลการทดลองและความ

1. จงเขียนกราฟแสดงความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนหยดของ KMnO₄ ที่เติมลงไป กับเวลาที่ใช้เป็นวินาที

2. จงอธิบายลักษณะกราฟที่ได้ และอธิบายความแตกต่างของเวลาที่ใช้ในการเติม สารละลาย KMnO₄ 5 ครั้ง

.....

3. เมื่อเติมสารละลาย $MnSO_4$ ลงไป เวลาที่ใช้ในการเกิดปฏิกิริยาเป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....

4. จงอธิบายบทบาทของสารละลาย $MnSO_4$ ที่มีต่อปฏิกิริยานี้

.....
.....
.....
.....
.....

5. SO_4^{2-} ไอออนมีผลกระทบต่อปฏิกิริยาหรือไม่ อธิบาย

.....
.....
.....
.....
.....

3.2 ตารางบันทึกผลการทดลอง : ผลของคะตะลิสต์ที่มีต่ออัตราการเกิดปฏิกิริยา ระหว่างโปตัสเซียมไอโอไดน์กับไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์

หลอดที่	จำนวนหยดของ					การสังเกต
	0.1M H ₂ SO ₄	น้ำแข็ง	H ₂ O ₂	(NH ₄) ₂ MoO ₄	KI	
1	2	2	2	-	1	
2	2	2	2	1	1	

1. อธิบายความแตกต่างของเวลาที่ใช้ในการเกิดปฏิกิริยาของสารละลายในหลอดทดสอบที่ 1 และ 2

.....
 .....
 .....
 .....
 .....

2. ตัวคะตะลิสต์ จะมีผลอย่างไรต่อความเข้มข้นที่สภาวะสมดุล

.....
 .....
 .....
 .....
 .....

3. เมื่อเติมสารละลาย $MnSO_4$ ลงไป เวลาที่ใช้ในการเกิดปฏิกิริยาเป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

4. จงอธิบายบทบาทของสารละลาย $MnSO_4$ ที่มีต่อปฏิกิริยานี้

.....
.....
.....
.....
.....

5. SO_4^{2-} ไออนอนมีผลกระทบต่อปฏิกิริยาหรือไม่ อธิบาย

.....
.....
.....
.....
.....

3.2 ตารางบันทึกผลการทดลอง : ผลของคะตะลิสต์ที่มีต่ออัตราการเกิดปฏิกิริยาระหว่างโพตัสเซียมไอโอไดด์กับไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์

หลอดทดลองที่	จำนวนหยดของ 0.5M H ₂ SO ₄	จำนวนหยดของน้ำแข็ง	จำนวนหยดของ H ₂ O ₂	จำนวนหยดของสารละลาย (NH ₄) ₂ MoO ₄	จำนวนหยดของสารละลาย KI	เวลาที่ใช้
1	2	2	2	-	1	
2	2	2	2	1	1	

1. อธิบายความแตกต่างของเวลาที่ใช้ในการเกิดปฏิกิริยาของสารละลายในหลอดทดลองที่ 1 และ 2

.....

.....

.....

.....

2. ตัวคะตะลิสต์ จะมีผลอย่างไรต่อความเข้มข้นที่สภาวะสมดุล

.....

.....

.....

.....